

AZIJSKE KRŠĆANSKE TEOLOGIJE

IVICA MAŠTRUKO
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 28:316
Pregledni rad

Primljeno: 1987—01—14

Kršćanske crkve u Aziji nastoje posljednjih desetljeća pronaći odgovarajući pristup za mijenjanje čovjeka i svijeta. Čine to i preko specifičnih alternativnih teologija koje se dijelom oslanjaju na ideje teologije oslobođenja i teološku misao zemalja »trećega svijeta«. Azijske kršćanske teologije odraz su posebnih uvjeta življenja na ovome kontinentu, pa su poznate i kao »teologije rižinih korijena«.

Na primjerima Indije i Južne Koreje autor analizira različitost kršćanskih tradicija i različite primjere primjene evanđelja u lokalnom azijskom kontekstu te zaključuje da alternativna teološka misao u ovim zemljama razvija kod kršćanskih vjernika kritičku svijest o socijalnoj realnosti.

Autor konstatira da teološka misao Azije nastoji otkriti »azijsko lice Krista«, te da se opredjeljuje za transformaciju društva, ali i za mijenjanje crkvenih struktura i institucija. U tom cilju ove se suvremene teologije ponekad i ponegdje služe i marksističkim metodom, a sasvim je izvjesno da pridaju izrazitu važnost klasnoj analizi i klasnoj borbi. Značajno je, također, zaključuje autor, da su sve kršćanske teologije Azije izrazito ekumenski orijentirane čemu nije isključivi razlog manjinska pozicija kršćanstva na ovom kontinentu.

Pokušati spoznati azijsku kršćansku misao znači otkriti vrlo različite uloge teoloških refleksija na ovome tlu. U toj različitosti zajednički cilj azijskih teologa ipak ostaje pastoral i misijska djelatnost. Oni manje konstruiraju (s namjerom) političku teologiju, a više svojim teološkim refleksijama čine slijedeći korak u misijskoj djelatnosti.

Različitosti pristupa ukazuje na kompleksnost odnosa i stanja u Aziji — na kontinentu gdje se nalazi više od polovice ukupne svjetske populacije, tisuće etničkih i lingvističkih grupa, na kontinentu gdje se svi veliki univerzalni religijski sistemi lome u kaleidoskopu različitih povijesti i kultura. Politika nasilja još uvijek je prisutna u Aziji, Ona je, dijelom, rezultat destruktivnog utjecaja kolonijalizma i neokolonijalizma koji je znao paktirati s feudalističkim i kapitalističkim elitama zemalja na tom području. Kršćanska crkva posljednjih desetljeća nastoji, u takvim okvirima, pronaći odgovarajući pristup i praksu za mijenjanje čovjeka i svijeta. Crkve to čine i preko specifičnih alternativnih teologija koje se jednim dijelom oslanjaju na misao teologije oslobođenja i teološku misao zemalja »trećeg svijeta«. Ta teološka misao

proizlazi iz suvremene povijesne stvarnosti, a zbog svojih specifičnosti često se naziva i »*teologijom rižinih korijena*«. One se javljaju nešto više u šezdesetim godinama ovog stoljeća, a prvenstvenom namjenom da budu misionarske i pastoralne, te da naznače način sudjelovanja kršćana u revolucionarnim promjenama koje su se zbile na azijskom kontinentu. Zato azijski kršćani i nastoje inkarnirati evanđelja posebno u povijesti i kulture svojih naroda. S obzirom na brojnost i poziciju kršćana u Aziji, razumljivo je, da često takva teologija predstavlja više izvor dilema u kojima se »Bog našao« nego konačne stavove. Temeljno je, ipak, što se preispituje i kritički valorizira zapadnjačka teološka misao.

Široka skala ljudskih patnji i oštrina borbi za preživljavanje daje posebnu dimenziju azijskim teologijama, a osobito se mora istaći, još jednom, različitost narodâ i različitost kršćanskih tradicija i povijesnog iskustva. Te se azijske teologije zato i javljaju u određenom (suvremenom) povijesnom trenutku, u vrijeme dinamičke interakcije evanđelja, crkve i kulture. One rastu iz nacionalnih i regionalnih kršćanskih tradicija i uvijek zadržavaju oznake specifičnog i kulturnog iskustva. Zajednički naziv za sve te specifične teologije jest *azijske teologije*, zato jer su to primjeri primjene evanđelja u lokalnom azijskom kontekstu.

U Aziji su dominantni u različitim varijantama, religijski utjecaji budizma, konfucijevstva, hinduizma i islama. Jedino, »glavno« *zajedničko* povijesno iskustvo jest destruktivni utjecaj kolonijalizma i nekolonijalizma. Ovo je bitno shvatiti da bi razumjela suvremena zbivanja u teološkoj misli azijskih društava (posebno Indije, Filipina, Sri Lanke, Indonezije).

Kršćanska vjerska zajednica na azijskom prostoru brojčano ne premašuje 100 milijuna pripadnika, iako su neke kršćanske crkve (Indija) starije nego mnoge u Evropi, a kršćanska sveučilišta (Filipini) osnovana prije nego ona na američkom kontinentu. Kršćanske vjerske zajednice, s obzirom na specifične uvjete u pojedinim zemljama, različito su organizirane i različito su praktičnog usmjerenja u društvenoj djelatnosti. One se pretežno bave radnim obrazovanjem u Hong Kongu, organiziranjem laičkih centara u Japanu, pokreću posebno ilegalne pokrete za molitvu u Tajvanu i Južnoj Koreji, učestvuju u različitim oblicima aktivnosti za privredni razvoj u Burmi, uključene su u kršćansko-marksistički dijalog u Kini i na Filipinima, djeluju u bolnicama, na sveučilištima, u različitim narodnim pokretima. Često prisutno nerazumijevanje kršćanskih pokreta i teologija u Aziji proistječe iz eurocentričkih načina razmišljanja, nerazumijevanja i nepoznavanja specifičnosti cjelokupnosti odnosa i života u azijskim društvima.

Teološka misao u Aziji nastoji pronaći način svoga angažiranja u borbi za kršćanski koncept življenja — riječju i, sve više, akcijom. Pritom, jasno, nije im glavna orijentacija da nametnu kršćansku tradiciju, već da primjene kršćanstvo u novim uvjetima, zadržavajući narodnu i nacionalnu samosvojnost i identitet. Mnogi se ne slažu s miš-

ljenjem da su azijske teologije još jedna od brojnih verzija teologija oslobođenja, iako priznaju da azijske teologije dijele s teologijom oslobođenja:

a) brigu za siromašne i nemoćne i

b) odbacivanje ideologije dominacija i tlačenja u svim njihovim oblicima.

Kada je riječ o azijskim teologijama, mora se imati na umu da moć živih religijskih sistema (budizam, islam, hinduizam) i starih kultura ima utjecaja i na kršćansku teološku misao. Skupa s praznovjerjem i kastinskim sistemom uvijek je trajala želja za jednakošću, ali se ta želja u religijskim sistemima manje ispoljava u modelima revolucionarnih promjena, a eliminiranje dehumanizirajućeg siromaštva više se povezivalo s duhovnom obnovom u kojoj je ideja nenasilja bila od izrazite važnosti.

U suvremenim revolucionarnim uvjetima — u stanju sukoba i nenasilja — ugnjetenima, nemoćnima i eksplotiranim masama Azije, umjesto razočaranja i fatalizma, kršćanstvo nudi nadu i razvija »kritičku svijest o socijalnoj realnosti«.¹

Važno je, također, primijetiti da u Aziji raste svijest o ekumenizmu, te da je ekumenizam na nivou prakse osobito prisutan na području zahtjeva i zajedničkih akcija za industrijsku reformu, za obnovu ljudskih prava, za učešće (participaciju) u društvenom planiranju razvoja i u odlučivanju. Suradnja nije samo međukonfesionalna i interdisciplinarna već i međuklasna, a posebno između radnika, svećenika, domaćica i studenata, te pisaca, seljaka i profesora. To je i uzrok sve veće demokratizacije u teološkoj misli, a istodobno i razlog radikalizacije njenih sadržaja.

Vrstan poznavalac azijske teološke misli John C. England navodi slijedeće karakteristike azijskih teologija:

— uključenost u aktualne životne uvjete borbe i patnje;

— kontemplativnost, ali i analitičnost sa željom da se sagleda potpuna slika stvarnosti, te da se misao i praksa usklade sa širim perspektivama čovječnosti;

— refleksija učenja Kristova i židovskih proroka na konkretne lokalne zajednice uz novo vrednovanje »biblijskih priča«;

— angažiranje u konkretnoj situaciji, u planiranju, odlučivanju i radu uz stalno preispitivanje stanja i odnosa u društvu².

Među azijskim teozozima brojne su razlike i naglasci u pristupima teološkim temama. Kod pojedinaca primjetljiv je kontemplativni pristup (Bae), neki su sasvim društveno angažirani (Tsutomu, Saw U), drugi su analitični (de la Torre), kritički (Mathew, Wickremasingne),

¹ *Living Theology in Asia* — edited by John C. England, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1982, str. 6.

² Op. cit., str. 7—8.

stavljaju naglasak na metodološke aspekte (Ting, Claver) ili osobni pristup (Katoppo, Kim Chi-Ha), zalažu se za dijalog s drugim ideologijama (Ting, Takao) itd.³ Ipak najvažnije razlike proistječu iz njihova kulturnog identiteta i lokalnog porijekla, te ideološke situiranosti i utjecaja nacionalne povijesti.

Za ilustraciju stanja u kršćanskoj teološkoj misli Azije poslužit će nam nekoliko primjera iz Južne Koreje i Indije.

Južna Koreja

Dinastija Yi vladala je u Koreji preko 500 godina, tj. sve do 1910. godine. Ovo je stoljeće označeno kineskom hegemonijom u početku, zatim periodičnim japanskim osvajanjem, ali i ekscesnim ponašanjem vlastitih upravljača. Revolti stanovništva bili su i ostali brojni: od revolta domaće sekte Dong Hak⁴ (1864. i 1894.), preko kršćanskih pokreta, stalnog otpora japanskom gospodstvu (1876—1945) i u zadnje vrijeme diktatorskim režimima. Katoličanstvo je u Koreji prisutno od 18. stoljeća, a protestantizam od kraja 19. stoljeća. Suvremena kršćanska teološka misao u Južnoj Koreji nalazi svoj život na ulicama i u tvornicama, restoranima i crkvama, u sjemeništima i zatvorima.

Specifična korejska teološka misao razvija se uglavnom u predratnom razdoblju preko djelovanja svećenika i učitelja odgojenih u Japanu. Grupe sposobnih teologa, dvadesetih i tridesetih godina ovoga stoljeća u svojim su radovima počeli preispitivati fundamentalizam i dominantnu misionarsku teološku misao za koju su nalazili da koči rast korejskog kršćanstva. Na čelu ove grupe teologa nalazili su se prezbiterijanci (uz neke metodiste), koji su u osnovi svoju djelatnost temeljili na ideji ekumenizma. Na tim je osnovama i utemeljena prezbiterijanska crkva u Koreji godine 1953. Voodeći teolog je Kim Jai-Jun, a bavio se pretežno kritičkim biblijskim studijama, bitnim društvenim i političkim pitanjima. Temeljna deviza njegova rada nalazi se u njezovoj tvrdnji:

»Mi smo pozvani da uzdignemo oslobodilačku povijest Krista u povijesti ovoga naroda, tako da sama korejska povijest može biti transformirana.«⁵

³ Pisanje imena azijskog porijekla preuzeo sam prema njihovoj engleskoj transliteraciji i transkripciji. Nisam bio u mogućnosti pronaći bolje rješenje, jer mi, nažalost, nije bila dostupna druga literatura osim one na engleskom jeziku. Time sam, barem što se imena tiče, podlegao anglofonsko-eurocentriističkom utjecaju.

⁴ Dong H a k o v o vjeronanje predstavlja mješavinu budizma, kršćanstva, konfučijevstva i šamanističkih elemenata, a u njemu prevladava ideja egalitarizma. Ovo vjeronanje ostavilo je tragove u korejskoj literaturi i umjetnosti, ali i u suvremenoj kršćanskoj azijskoj teološkoj misli.

⁵ Gerald H. A n d e r s o n, *Asian Voices in Christian Theology*, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1976, str. 169.

Kim Jai-Jun utvrđuje profetsku viziju pravednog društva, a njegov rad kreće od Krista i usmjerava se na konkretna stanja korejskog života. Zanimljiva je njegova misao o neophodnosti patnje kao preduvjeta za bilo koju revoluciju — duhovnu ili socijalnu. Misao o potrebi odbacivanja zla, bez obzira na žrtve, Jai-Jun primjenjuje i na postojeće i aktualne diktatorske režime.

Teološka misao aktivno je uključena i u praksu sindikata, te u pokrete za ekonomsku pravdu i obnovu demokracije, a povezana je sa sveučilištem Yonsei. Za kršćanske svećenike zajedništvo radničkog i studentskog pokreta bio je svojevrsan oblik testiranja biblijske i ekumenske teologije koja je značila preoblikovanje načina evangelizacije. Radi se o razumijevanju grijeha i spasenja koji nisu individualni već kolektivni, pa je novo nastojanje značilo i službu u narodnim pokretima koji rade na društvenoj transformaciji. Aktivnu podršku takvim nastojanjima pružali su svećenici i laici uključeni u »Nacionalni kršćanski savjet Koreje«. Tim su Savjetom rukovodili Kim Kwan-Suk, katolički kardinal Stephan Kim i katolički biskup Tji Hak-Soun.

Brojni pokreti u gradovima i na selu bili su uključeni u široku nacionalnu borbu za demokratska prava, a to se sve odražava i u teološkim razmatranjima, pismima i meditacijama. Jedan od poznatijih dokumenata je i *Teološka deklaracija kršćana Koreje* objavljena, usprkos protivljenja vlasti, godine 1973. U tom se dokumentu naglašava veza s Bogom Povijesti »posljednjim osloboditeljem potlačenih, slabih i siromašnih«,⁶ te naglašava da će kršćani učestvovati u transformaciji društva i usprkos đavolskih djela vlasti.

Društvena i politička situacija postala je osobito napeta u ranim sedamdesetim godinama. Da bi se na odgovarajući način suočile sa situacijom, kršćanske su crkvene institucije osnovale nova ekumenska udruženja: »Seulsku metropolitansku organizaciju zajedništva«, nove institute i misije za teološke studije (Hankuk, Yonsei), udruženja za ekumenske molitve, za porodice i kršćanske komune. Iz ovih je pokreta i institucija proizašla i najkreativnija teološka misao povezana s angažiranošću u politici.

I u ovim političko-teološkim razmatranjima Krist ostaje centralna ličnost. U ovom kontekstu zanimljiv je rad pjesnika Kim Chi-Ha. On je bio studentski lider i poljoprivredni radnik, proveo je šest godina u zatvoru i stekao veliku popularnost kao pjesnik i predstavnik korejske nacionalne književnosti koja odiše oštrom društvenom kritikom. On se oslanja na pokret Dong Hak, ali i sam naglašava da je na njega snažno utjecao korejski kršćanski pokret za demokratska prava. U svojim pjesmama i dramama Kim-Chi-Ha govori o »Božjem kraljevstvu Istočnog mora«, o dolasku spasitelja i socijalnoj revoluciji u Koreji. Jedna od njegovih najpoznatijih balada je prerada evanđelja u svijetlu korejskog

⁶ *Living Theology in Asia*, str. 11.

iskustva. Izgnanik je osoba Isusa, koji u suosjećanju sa svim izgnanicima i preko pobjede smrti, donosi spasenje kao hranu i opraštanje za potlačeni narod (minjung). Kim govori o torturi zatvorenika, o njihovoj agoniji i nastojanju da zajedništvom pobijede teror smrti.

Mnoge od Kimovih tema utjecale su na temelju razvoja »minjung teologije« u Koreji. To je specifična teologija naroda koji pati. Ovoj vrsti djela pripada i rad Mun Dong Whan-a »Ljudsko oslobođenje i kršćanski odgoj«. U svim ovim radovima i djelima suvremenih teologa u Koreji prisutna je misao da se značenje križa danas može razumijeti tako da on ne predstavlja spomenik već čavle koji su i danas prisutni na rukama naroda. Centralna figura je korejski Krist koji se identificira s patničkim korejskim narodom (minjung). On je ujedno i simbol oslobođenja tog naroda. Stavljajući korejski narod u poziciju subjekta njegove povijesti, kršćanski teolozi analiziraju ekonomske i tehnokratske snage i odnose u suvremenoj Koreji.

Da bi se bolje shvatila i razmijela suvremena korejska teološka misao, navest ćemo temeljne stavove nekolicine najutjecajnijih teologa Koreje. Među njima je, iako ne po profesionalnoj vokaciji teolog, već spomenuti Kim Chi-Ha.

Baveći se problemima odnosa religije i revolucije Kim Chi-Ha smatra da revolucija ne mora odbacivati religiju, kao što religija ne mora biti neprijatelj revolucije.⁷ On smatra da religija može jednim svojim dijelom biti i opijum masa, jer kada je narod duže vremena eksploatiran on gubi osjećaj za druge. Osuđen samo na preživljavanje, narod pada u individualistički materijalizam, frustriran je, fragmentiran, usmjeren na pojedinačnu aktivnost da bi preživio. Zato su zatvori, smatra Kim, puni nižeklasnih kriminalaca, bačenih tamo od vladajuće elite koja pljuje na siromahe. Bog filantropije — izražen u sentimentalnom milosrđu i moralnoj indignaciji — služi ugnjetaču da narod preobraćuje u gomilu prosjaka. Zato Kim odbacuje način ponašanja jednog Alberta Schweizera. Zadatak religije, tvrdi Kim, je da u suvremenom svijetu probudi narod iz stanja omamljenosti, da misterij uskrsnuća bude revolucija. To uskrsnuće mora narodu otvoriti oči da vidi svoj dignitet i da narodu frustraciju okrene prema eshatološkoj nadi. Ova vrst uskrsnuća mijenja sebičnu, individualističku, eskapističku anomiju u zajedničko, ujedinjeno, realističko pripadanje općem dobru. Ono (uskrsnuće) postaje borba za čovječiji život i dignitet svih ljudi.⁸

Već iz ovog dijela vidljive su dodirne točke teološkog promišljanja u Koreji s mišlju teologije oslobođenja. Kod Kima je na djelu revolucionarna religija — svojevrсно jedinstvo Boga i revolucije. On ide i dalje pokušavajući spojiti marksističku društvenu reformu i kršćansko vjerovanje. Kim to zamišlja tako da Marxov doprinos bude njegova

⁷ Kim Chi-Ha, *The Gold-Crowned Jesus and Other Writings*, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1978, str. 23—28.

⁸ Kim Chi-Ha, op. cit., str. 23—28.

strukturalna epistemologija koja pokazuje da socijalno ugnjetavanje onemogućava ljudsko oslobođenje. Iz Kristova učenja uzima njegov humanizam, koji posreduje ljubav za sve ljude, te Kristov naglasak na ponovnom rođenju kao putu za spasenje koje znači jednakost i oslobođenje na zemlji. Kimova sinteza nastoji ujediniti i integrirati ove navedene koncepte. To, međutim, nije mehanički proces, jer je on svjestan da to jedinstvo proizvodi nešto sasvim novo. Taj posao ne smatra dovršenim u situaciji u kojoj je korejski narod podijeljen na dvije države i u situaciji u kojoj je ta podjela postala, kako on kaže, izgovor za brutalnu represiju u kojoj se sve radi u ime nacionalne sigurnosti i »zbog prijetnji sa Sjevera«.⁹ Pod suvremenim političkim sistemom južnokorjjesko društvo je, smatra Kim, postalo rigidno, netolerantno i preplašeno, a intelektualni život je postao prazan, jer su autoriteti sumnjičavi prema novome i prema »opasnim« mislima.¹⁰ Kim želi zadržati ljudsko pravo da bude kreativan.

Cjelokupno djelo Kim Chi-Ha pokazuje da se on nalazi na tragu alternativne teologije oslobođenja, teologije primjerene specifičnim uvjetima Južne Koreje u kojoj kršćansko iskustvo može postati inspiracija za nove oblike religijskih misija u borbi južnokorejskog naroda. Ova Kimova teologija oslobođenja propovijeda zajedništvo dobara, revoluciju, jedinstvo molitve i akcije, patničku stazu od ovoga svijeta prema »raju revolucije«.

Na tragu razmišljanja Kim Chi-Ha je i njegov zemljak Kim Chung-Choon¹¹ koji sam događaj exodusa shvaća kao događaj oslobođenja naroda. U uvjerenju da Bog i danas čuje »krik i patnju radnika«, plač iz mjesta ratova, plač »naroda u čamcima«, plač odbačenih i diskriminiranih, siromašnog i otuđenog naroda u zemljama kapitalizma — Kim Chung-Choon se zalaže prvenstveno za teologiju nenasilja, ali ne i za politiku čekanja i promatranja.¹² Ovog autora navodim prvenstveno zbog jednog njegovog zanimljivog pokušaja inkulturacije kršćanstva na području Azije. Chung Choon, naime, navodi da se kršćani moraju učiti i od šamanizma, kojega su rano odbacili kao praznovjerje. On kaže da je glavna uloga šamana u korejskom šamanizmu da smiri (ublaži, utaži, zadovolji) mržnju i ljutnju mrtvaca koji je umro s osjećajem tuge ili mržnje. Duh umrloga luta u zraku i često se vjeruje da napada njegovu porodicu šaljući im bolest i različite nesreće. Da bi se porodica toga

⁹ Kim Chi-Ha, op. cit.

¹⁰ Parkov režim optužio je Kim Chi-Ha, a njegovi članci uzeti su kao dokaz o pripremanju urote i kao primjer publiciranja subverzivnog materijala.

¹¹ Kim Chung-Choon studirao je teologiju u Japanu, Kanadi i Velikoj Britaniji. Od godine 1961. predaje Stari Zavjet na Hankuk teološkom fakultetu i na Yonsei sveučilištu u Seulu.

¹² Kim Ching-Choon, »God's Suffering in Man's Struggle«, *Living Theology in Asia*, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1982, str. 18.

oslobodila provodi se posebna ceremonija (zvana *gut*) pod vodstvom šamana. Svrha je *gut*-a da zadovolji mržnju i ljutnju (na korejskom *han*) umrloga. S glazbom i plesom šaman identificira sebe s umrlim, izgovara riječi koje umrla osoba želi kazati njegovoj porodici, zadovoljava ljutnju umrloga — tako da njegov duh može napustiti kuću sa zadovoljstvom.

Chung-Choon objašnjava dalje: božju patnju treba shvatiti u obliku služenja onima koji traže pomoć. Postoji zahtjev onih koji se obraćaju Bogu iz sistema u kojima moć diktatora ugrožava ljudska prava, iz područja u kojima je neprilična raspodjela bogatstva, iz svijeta gdje je sloboda govora ograničena. Choon ističe da su kršćani pozvani da čuju plač potlačenih, prezrenih, odbačenih i siromašnih. Oni moraju nositi svoju službu kršćanina da bi smirili mržnju svoje braće. Moraju se, kaže Choon, boriti protiv moćnih vladara sadašnje tame. I sad, u takvim prilikama, služba šamana čini se poželjnom za korejsku crkvu i kršćane. Choon tumači da je božja misija u Isusovu životu bila da smiri *han* božjeg naroda. Oni su patili pod pritiskom rimskog impcrija, a Krist je bio šaman kada je patnike oslobodio nečistoga duha, kada je pomagao narodu, odbačenima, prezrenima, eksploatiranima i grešnicima. U tim danima to su bili ljudi *han*-a. Mogli su samo zazitvati Boga i očekivati od njega novi život. Misija kršćana u Koreji zato mora biti kao i Kristova: moraju je nositi u obliku *han*-a, a kršćani moraju biti Kristovi šamani, puni Svetoga Duha, identificirajući sebe s patećim čovječanstvom i ublaživati *han* naroda. Služba crkve mora naglasiti potrebu smirenja *han*-a, tako da svi odbačeni i prezreni mogu naći svoje zadovoljstvo, jer i božja je namjera da se stvarnost oslobodi ljudske patnje.¹³

Teolog Kim Yong Bok, koordinator Instituta za pravdu i razvoj u Seulu, stavlja čitavu južnokorejsku situaciju u širi kontekst i promatra te odnose kao dio sukoba Istoka i Zapada. U okvirima tih sukoba, smatra Bok, narod Koreje živi u sukobu s vlastitim režimima, u sukobu s tradicionalnim kulturnim vrijednostima propale Yi dinastije, u sukobu s međunarodnim tlačenjem na tehnokratskoj i ekonomskoj ravni.¹⁴ Yong Bok misli da je narod (*minjung*) središnji činitelj i subjekt povijesti. Ta tema naroda (*minjung*) postala je inače vrlo popularna tema među studentima, piscima i »društveno svjesnim kršćanskim grupama« (to su posebno u Koreji: Studentska kršćanska federacija, Pokret gradske misije za industriju, Pokret katoličkih mladih radnika, Kršćanski intelektualci itd). *Minjung* tema predstavlja novu povijesnu svijest u društvu i crkvi, predstavlja akcije i pokrete za socijalnu pravdu i demokraciju.

¹³ Kim Chung-Choon, op. cit., str. 19—21.

¹⁴ Kim Yong Bok, »The Minjung (People) as the Subject of History«, *Living Theology in Asia*, str. 25.

Što je zapravo minjung i tko je to minjung? Ovaj bi se termin mogao uvjetno prevesti kao narod, ali se pritenstveno, misli na one koji ništa i malo posjeduju. To su poljoprivrednici, ribari, radnici, nezaposleni, vojnici i mali proizvođači, dakle, oni koji su podložni političkim pritiscima, ekonomskoj eksploataciji i kulturnom otuđenju. Minjung je opljačkan, oduzet mu je subjektivitet u izražavanju i u akcijama, u osjećanjima i mislima — on ne može upravljati svojom sudbinom. Kršćanski mislioci u Koreji osobito podvlače razliku u značenju minjung od termina minjok, koji označava narod kao nacionalnu zajednicu, ili od termina inmin (što ga upotrebljavaju lijeve političke partije), a koji označava narod shvaćen kao proletarijat u klasičnom marksističkom značenju. Oni, naime, smatraju da su oba potonja značenje termina narod uključen u termin minjung. Zbog toga Kim Yong Bok i naglašava da je u povijesti naroda Koreje »nacionalni narod« (minjok) imao svoju stvarnost, a minjung nije, te da je stvarna supstanca povijesti minjung, a minjok tek usporedni termin koji se upotrebljava da bi se opisao odnos s drugim nacijama. Tako ispada da je, u stvari, minjung uvijek bio eksploatiran u ime minjok-a.¹⁵

Minjung se ponekad opisuje i kao narod koji samo proizvodi svoj kruh, gradi kuće svojim radom, brani društvo svojim životima, brani zemlju i njene vrijednosti. Zbog toga se i smatra nepravедnim pripadati strani koja je suprotstavljena minjingu. Zanimljivo je da ovaj termin ima i određeno ekumenističko značenje, te da se upotrebljava u »Teološkoj deklaraciji svih korejskih kršćana« još godine 1973. Uspostavljanje minjunga kao subjekta povijesti znači ujedno i odbacivanje naroda shvaćenog kao objekta vladavine Yanban — vladajuće klase, kolonijalnih snaga ili suvremenih diktatorskih režima.

Po svemu se čini da alternativna teološka misao i specifična korejska teologija oslobođenja prepoznaje ovo povijesno zbivanje kao paradigmu za oslobođenje naroda (minjung), a da se u suvremenim uvjetima vraćaju i na iskustva seljačke Tonghak pobune (1985) i na iskustva Pokreta za nezavisnost (1919). Postoji uz to nekakva mesijanska svijest u narodu koja je posredovana religijskim simbolima potlačenih, a to se onda zgodno vezuje uz Donghak religiju i uz rani korejski protestantizam. U stvari, uvijek je u Koreji postojala integralna i nerazdvojna veza između minjung-religije i minjung pokreta.

Indija

U Indiji kršćanstvo ima dužu povijest nego u ostalim područjima Azije, jer su sirijski nestorijanski kršćani aktivni u Južnoj Indiji još od IV. stoljeća, a, prema predaji, apostol Toma donio je kršćanstvo u

¹⁵ O ovome detaljnije piše Ahn Byong Moo, *Minjung, Minjok and the Church*, Seul, Kotokkyo Sasang (Christian Thought), 1975, str. 14—19.

I. stoljeću. Dolaskom Portugalaca, kasnije i Francuza, katoličanstvo je učvršćeno, a protestantizam se počeo širiti od 17. stoljeća preko rada kapelana britanske Istočno-indijske kompanije. Tom vremenu pripadaju i naponi Roberta de Nobili-ja za inkulturacijom i podomaćivanjem kršćanstva. Ipak, usprkos vladavine Britanaca i sedam stoljeća duge vlasti islamskih mogula — stara hindu kultura ostala je dominirajuća i imala odlučujuću ulogu i u rastu i specifičnostima indijske kršćanske teologije. Treba imati na umu da je hinduizam bio razvijeni religijski sistem i prije nego je bila zapisana i jedna riječ Biblije, te da je jedna od njegovih maksima i stav da nijedan religijski sistem ne može tvrditi da posjeduje apsolutnu istinu. Hinduizam je tolerantan prema drugim religijama, jer smatra da svaki religijski sistem posjeduje samo djelomičnu istinu. U hinduizmu se, pod utjecajem liberalnog kršćanstva, razvio jaki monoteistički pokret, koji je imao za cilj da dokaže da hinduizam nije političko niti panteističko vjerovanje. Vođe tog pokreta bili su Ram Mohan Roy, Tagore i M. Gandhi. Oni su ga usmjerili prema društvenoj reformi, odbacili neke hinduske društvene elemente (kasta, dječji brak, idolopoklonstvo). Ovaj reformirani hinduizam protivio se svakoj dogmi i očekuje novi svijet u kojem će vjera imati važnu ulogu, a indijski doprinos bit će njen hinduizam.

U pokretu Mahatme Gandhija prisutno je snažno odbacivanje zapadne kulture i mnogih oblika kršćanstva, a sam Gandhi prihvatio je lik Krista kao personifikaciju moralnog i duhovnog principa nenasilja. Tako je, zapravo, vodeća ličnost u borbi za nezavisnost (Gandhi) postao za mnoge kršćane model upravo kršćanskog prisustva u Indiji. Tek nakon šezdesetih godina katolička crkva se odrekla svoga otpora prema vrijednosti indijske kulture i počela aktivno učestvovati u nacionalnim zbivanjima. Podomaćenje katoličanstva postaje jedna od stalnih tema u teološkim raspravama i vezuje se uz aktualna stanja ekonomskog siromaštva. Duboki politički i ekonomski sukobi u Indiji naveli su u posljednjim dekadama mnoge kršćanske grupe da se u tim sukobima aktivno angažiraju. Tako je, na primjer, u središtu brojnih reformi i radničkog pokreta u državi Kerala bio katolički svećenik i bivši gandijevski aktivist Joseph Vaddakan. Poznat je bio po suradnji s komunistima, što je pravdao potrebom da se kršćanska ljubav izrazi u političkoj akciji protiv brutalnosti zemljoposjednika, kapitalista i vladinih službenika. Takvim stavovima pridružio se i E. V. Mathew, koji smatra da je realnost revolucionarnih promjena donijeta duhom Krista koji je Gospodar (Bog) Revolucije.

Značajan prilog posebnoj i alternativnoj teologiji Indije predstavlja misao Sebastiana Kappena. On, kao i niz drugih autora, nudi svoju teologiju oslobođenja primjerenu indijskom kontekstu. Njegovi radovi i knjige predstavljaju ponovno čitanje evanđelja i povratak povijesnom Kristu. Da bi se to postiglo, Kristovu poruku mora se prevesti na suvremeni jezik i pronaći njen značaj za ljudsko oslobođenje danas. Kappel-

novi radovi pripadaju struji onih teologija čiji tragovi su vidljivi i na drugim kontinentima, a posebno u teologiji oslobođenja Latinske Amerike, crnoj teologiji SAD i Južne Afrike i teologije na Filipinima. Kappen vjeruje u snagu evanđelja i kao praksu i kao projekt, ali je uznemiren postojećim kontradikcijama između oslobođenja i religije, posebno između Kristove poruke i institucionalnosti njegove ideje. Jer: Kappen je uvjeren da je Krist uvijek na strani siromašnih i ugnjetenih. On zna da u evanđeljima nema direktnih odgovora za sve sadašnje probleme indijskog društva, ali je svjestan da se tamo mogu naći poticaji za odgovore na izazov kojima su izloženi potlačeni ljudi današnjice. On ide i dalje pa inzistira na upotrebi instrumenata znanosti da bi se dosegnula stvarnost evanđelja. Ako je religija imala u povijesti zadatak legitimiziranja i jačanja sistema neslobode, ipak — smatra Kappen — ona u svom autentičnom obliku može biti i snaga oslobođenja. Treba se samo vratiti izvornoj Kristovoj poruci i interpretirati je u kontekstu samorazumijevanja suvremenog čovjeka.

Kappen ističe da je jedan od temeljnih problema pitanje »otudenog Krista«, pitanje koje se reflektira u otuđenju kršćanske vjere i prakse, i to duž tri osnovne linije: kultnog, dogmatskog i institucionalnog otuđenja.¹⁶ Isuviše je velika razlika između Krista evanđelja koji je, kako kaže Kappen, toliko sličan nama — i onoga Krista crkvene dogme. Tradicionalni pristup jednostrano naglašava Kristovo božanstvo, a zapostavlja njegovu čovječnost, pa je reinterpretacija učenja više nego potrebna. Za one koji ekskluzivno promatraju Krista sa stajališta njegova božanstva normalno je da zaključuju da je svaka njegova riječ, u svim detaljima, vječna i istinita. A Krist se može gledati i iz drugog ugla: onako kako su ga njegovi suvremenici vidjeli — kao čovjeka između ljudi, kao drvodjelca iz Nazareta sa svim njegovim ljudskim ponašanjima u riječima, gesti i djelatnosti. Prihvatanje Krista kao člana »ljudske porodice mora biti točka polaska za sve naše refleksije« — zaključuje Kappen.¹⁷

Teologija oslobođenja u indijskoj verziji isusovaca Kappena dotiče se i društvenih tema položaja proizvođača. On smatra da je ropstvo indijskih masa sadržano u činjenici što oni ne posjeduju i ne odlučuju o onome što proizvode. Oni su odvojeni od sredstava za proizvodnju, jer nešto manje od 100 poslovnih firmi u Indiji posjeduje više od 50 posto privatnog kapitala. Sadašnji način rada je ropstvo u novom neklaasičnom obliku. To je proces u kojem, kaže Kappen, »mase očovječujući prirodu dehumaniziraju sebe« ili (tu se Kappen poziva na Marxa) mase su u procesu samokastracije i samoprostituiranja.¹⁸ Ukratko: postojeći ekonomski sistem je esencijalno nepravedan, jer osuđuje čovjeka

¹⁶ Sebastian Kappen, *Jesus and Freedom*, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1977, str. 18.

¹⁷ S. Kappen, op. cit., str. 25.

¹⁸ S. Kappen, op. cit., str. 35.

na ropski rad, onemogućava kreativnost i određenje vlastite sudbine. Indijske mase trebaju, zbog toga, slomiti društvene stege koje proistječu iz feudalizma i novog kapitalističkog načina proizvodnje.

Ukazujući na nedostatke kapitalizma, Kappenova teologija oslobođenja, svom kritičkom snagom, ne pošteđuje ni potrošački mentalitet u programima socijalističkih snaga u Indiji. On smatra da su vrijednosti kapitalističkog potrošačkog društva toliko zavladaile ljudskim umom da čak i protivnici ideoloških okvira kapitalizma istupaju u ime tih istih potrošačkih vrijednosti. Tako i socijalističke partije Indije nose u sebi taj isti virus kapitalističke ideologije, pa dolazi do indijskog paradoksa u kome se »komunisti bore protiv kapitalizma u ime kapitalističkih vrijednosti.«¹⁹ Sebastian Kappen zato zaključuje da Indijci mogu dosegnuti oslobođenje samo putem totalne revolucije koja će sadržavati prestrukturiranje društva i ideologija.

Iznijet ćemo još jedan interesantan ugao Kappenova teološkog razmatranja. Od bogatih Kappen traži odricanje od eksploatacije i zahtjeva njihovo učešće u »ekonomiji davanja«. Siromašni, međutim, neće ući u Kraljevstvo božje samo zato jer su siromašni. Oni neće postići božju milost samo pasivnim pristupom. Potrebna je aktivna i organizirana borba za oslobođenje, bez obzira na moguće represije moćnika, jer, kaže Kappen, »nema radikalne promjene, osobne ili društvene, tako dugo dok zatočeni vole svoje okove«.²⁰

Stoljeća strane dominacije i kolonijalizma utjecala su na stvaranje metaliteta materijalnog i mentalnog ropstva u Indiji. Zemlja je bila izložena i snažnoj kulturnoj invaziji Zapada, pa je — prema tumačenjima indijskih zastupnika alternativnih teologija — indijski narod sveden na »naciju kulturnih bastarda« u tolikoj mjeri da i danas svoju budućnost sagledavaju preko importiranih modela iz Amerike, Kine i Sovjetskog Saveza. Teolozi oslobođenja u Indiji zato traže da Indijci otkriju svoju vlastitu dušu i uspostave kontakt sa svojom prošlošću i tradicijom, putem vlastitog i osobnog stvaralaštva, pa i na temeljnim kršćanskim principima.

Zanimljivo je nastojanje ovih indijskih teologa za socijalizaciju i podruštvljavanje sredstava za proizvodnju. Pritom se odbacuje koncept državne imovine i podstiče se razmišljanje o društvu u kojem neće biti privatnih sredstava za proizvodnju shvaćenih kao pravo na njihovu upotrebu ili zloupotrebu. Sva imovina treba biti zajednički ili, ako je osobna, upotrebljavana u suglasnosti i voljom čitave zajednice, jer u socijalističkom društvu (za koje se zalažu) ne smije biti dihotmije između ekonomije i politike, između zajednice proizvođača i zajednice građana. U takvom društvu političke odluke su produktivna snaga, a proizvođači aktivni učesnici u donošenju političkih odluka.

¹⁹ S. Kappen, op. cit., str. 48.

²⁰ S. Kappen, op. cit., str. 92.

Na osnovi ovakvog pristupa i Kappen se zalaže za ispravno čitanje znakova vremena u okviru socijalno-političke doktrine katoličanstva. Zato u njegovoj interpretaciji ta društvena analiza zahtijeva:

- razotkrivanje dehumanizirajućeg karaktera društvenih sistema;
- globalni pristup koji ne smije zahvatiti samo zakone i institucije društva nego i područje ideologije i ljudskog subjektiviteta;
- znanstveni pristup.

Tako obavljenoj analizi bit će zatim potrebna i stvarna akcija protiv snaga dehumanizacije.²¹

Iz svega ovoga nužno proizlazi i orijentacija na oblike i način realizacije iznijetih stavova. Teolozi oslobođenja u Indiji, a u njihovu okviru i Kappen, vide urgentnu potrebu osnivanja novog društveno-političkog pokreta oslobođenja s jasnim sagledavanjem ciljeva, odgovarajućom metodologijom akcije, istinskim vodstvom i širokom bazom u masama. Oni smatraju da samo taj novi pokret za oslobođenje »može mobilizirati revolucionarni potencijal sadržan u šutljivom protestu masa«.²²

Zato treba prekinuti s lažnim moralom i lažnim protestima protiv onih koji dovode u pitanje tradicionalni seksualni moral, a istodobno zatvarati oči pred nehumanošću sistema koji tjera tisuće djevojaka da se prostituiraju da bi mogle živjeti. Ti lažni protesti su usmjereni protiv onih koji brane legitimitet umjetne kontracepcije, ali su šutljivi prema ekonomiji koja osuđuje milijune djece na bolest ili preranu smrt. Ovdje je oštrica kritike okrenuta i prema Svetoj Stolici, jer se dobrim dijelom i na nju odnosi konstatacija kako hijerarhija u svojoj revnosti za nerođene, zaboravlja na one »koji su imali nesreću da se rode«.²³

Posebnost i određenost alternativne teohoške misli i indijske verzije teologije oslobođenja najbolje ilustrira zahtjev indijskih teologa da kao kršćani ispune svoju misiju tako da se u teoriji i praksi udalje od tradicionalno shvaćenog kršćanstva, od politike institucionalne dominacije, od njene alijanse (otvorene ili prikrivene) s vladajućim strukturama, od njihove podložnosti stranom novcu i stranim centrima moći, da se okrenu od feudalnih struktura moći, njihovog legalizma i kultizma, od njihove hipokrizije i verbalnog radikalizma, od servilnog prihvaćanja importiranih teologija i ideologija.

U svakom slučaju, može se konstatirati da je već i u naprijed iznijetim naznakama evidentan doprinos indijske teološke misli alternativnih teologija i teologijama oslobođenja Azije. Tako shvaćeno kršćanstvo, kako navodi i Andrija Krešić, nema zadatak da razori hinduizam nego

²¹ S. Kappen, op. cit., str. 164.

²² S. Kappen, op. cit., str. 167.

²³ S. Kappen, op. cit., str. 168.

da kristijanizira njegove nepatvorene vrijednosti, a, s druge strane, indijsko kršćanstvo ne smije ostati obična kopija evropskog načina mišljenja.²⁴

* * *

Azija, to je nesumnjivo, još uvijek trpi na svom velikom području od bazičnog problema siromaštva. Njen je život stoljećima bio izložen pritisku kolonijalnih sila, a u novije vrijeme i pritiscima neokolonijalizma. Njene kulture su marginalizirane, a tradicionalni društveni odnosi razoreni. Gradovi s brojnim slamovima nastavaju se seljacima otjeranima sa zemlje. Vidljivo je stanje nagomilanog bogatstva i siromaštva većine. Kršćanske crkve na ovom području sve više postaju svjesne činjenice da su te ekstremne razlike rezultat klasnih suprotnosti i kontinuirane dominacije domaćih i inozemnih struktura moći. U Aziji je sve postalo predmetom trgovine — uključujući i vrijeme i život. Manjina vlasnika diktira kvalitet života proizvođačima (i radnicima i seljacima), određujući cijenu njihove energije, njihove vještine i materijalnih potreba za život. Transnacionalne korporacije određuju što će se i gdje proizvoditi, a u tome imaju podršku političkih i vojnih snaga i nacionalnih elita.

Protiv ovakvih odnosa i ovakvog stanja i na azijskom su tlu prvi istupili u organiziranom obliku predstavnici socijalističkih misli. Toga su svjesne i kršćanske crkve na tlu Azije, pa i njihovi vodeći teolozi. Nije proteklo mnogo vremena do jednog dosta odlučujućeg opredjeljenja predstavnika teološke misli za socijalističku misao i ideju, te do izrazite tvrdnje da socijalizam odgovara azijskim masama, jer obećava pravo da preuzmu život u svoje ruke i da određuju ekonomske i društvene uvjete svoga života.²⁵

No, socijalistička transformacija u zemljama u kojima je socijalistički sistem uspostavljen još nije završena, a i očita je opasnost od izvrtanja njegovih temeljnih vrijednosti i opredjeljenja. Za socijalistička nastojanja bogata tradicija glavnih religijskih sistema Azije (hinduizam, budizam, islam, kršćanstvo) nudi mnoge inspiracije. To bogatstvo inspiracija nije izraženo samo u filozofskim formulacijama nego i u različitim oblicima umjetnosti i različitim narodnim pokretima. Istina je da su u prošlosti religijski sistemi imali glavnu ulogu legitimizacije feudalnih odnosa, ali izvorni samokritički princip sadržan u njima, danas može biti, i, kako to i sami kršćanski teolozi priznaju, »izvor oslobođenja od dominacije kapitalističkih vrijednosti i ideologije«.²⁶ Azjski kontekst na-

²⁴ Andrija Krešić, *Kraljevstvo božje i komunizam*, Beograd, Institut za međunarodni radnički pokret, 1975, str. 23—24.

²⁵ *Black Theology: A Documentary History*, edited by Gayraud S. Wilmore and James H. Cone, New York, Orbis Books, Maryknoll, 1980, str. 585.

²⁶ *Black Theology: A Documentary History*, str. 585.

meće azijskim teologijama da zadržavaju u sebi zahtjev za borbom za puniju čovječnost u društveno-političkim i u religijskim aspektima.

Velike mase ljudi u Aziji dugo su vremena bile potisnute na sam rub zbivanja. U pojedinim zemljama na vlasti su vojni i autoritarni režimi. Radnička i politička prava često su bila suspendirana. Iza fasade »zakona i reda« stajao je jeftini rad Azijca i zakoni koji su zemlju otvarali neograničenoj eksploataciji stranog kapitala čije je profit uzimala malobrojna elita. Zaduženost ovih zemalja bila je u porastu, a time je i njihova nezavisnost bila sasvim dokinuta. Međunarodne transnacionalne kompanije postale su novi gospodari u azijskoj politici i ekonomiji. No, sve to je pratilo i narastanje samosvjesti kod azijskih naroda. Jačali su zahtjevi za promjenom stanja i sistema. A mirnim putem često se nije moglo mnogo postići. I teološka misao morala je odgovoriti na pitanje: ako legalizirano nasilje ne ostavlja druge mogućnosti, smije li kršćanstvo zabranjivati da se na nasilje odgovori silom? Čini se da je barem jedan dio teologa shvatio poruku revolucionarnog gibanja u azijskoj borbi za političku nezavisnost, socijalno oslobođenje i oslobođenje od nasilja ugrađenog u postojeće ekonomske i političke strukture. Odgovor je bio u specifičnoj azijskoj teologiji oslobođenja. Religijski su sistemi integralni dio političke realnosti, nedjeljivi u azijskim uvjetima od svih područja djelatnosti, a mnogi su pokreti društvene obnove inspirirani i religijskim motivima, ali izvan tradicionalnih religijskih institucija. Teolozi oslobođenja shvatili su da moraju naglašavati kritički element u religiji, te da će kritičkom kulturnom akcijom razoriti stare mitove i stvoriti nove simbole u kontinuitetu s kulturnim bogatstvom prošlosti.

Sve to je došlo do izražaja i bilo uobličeno na Azijskoj teološkoj konferenciji održanoj u mjestu Wensppuwa u Sri Lanki 1979. godine. Na toj su se konferenciji okupili kršćanski teolozi Azije, da bi skupa s predstavnicima ostalih kontinenata, izrazili svoju solidarnost s narodom »koji se bore za puni humanitet«. ²⁷ Bio je to početak zajedničkog traganja za relevantnom teologijom u Aziji, a 80 učesnika izrazilo je želju da obnove svoje crkve u želji da one služe njihovom narodu. Najbrojniji su bili katolici, a bio je prisutan i kardinal Justinus Dermejuwono iz Indonezije. Namjera konferencije je bila da pokuša razviti azijsku teologiju baziranu na azijskoj stvarnosti, a ne na teološkim idejama uvezanim iz Evrope ili Sjeverne Amerike.

U traganju za tom novom teologijom učesnici su u svom završnom dokumentu konstatirali da je sadašnje stanje (1979. g.) u teološkoj misli Azije dehumanizirajuće i da se ono mora radikalno mijenjati. Prisutni teolozi su se suglasili sa slijedećih pet temeljnih postavki u određenju te nove teologije: ²⁸

²⁷ »Final Statement, Asian Theological Conference, Sri Lanka, January 7—20, 1979«, *Black Theology: A Documentary History*, str. 584.

²⁸ Isto, str. 588.

1. U uvjetima narodnog siromaštva i eksploatacije, teologija mora imati vrlo određene religijske oslobodilačke temelje i mora polaziti od zahtjeva potlačenih za potpunim očovječenjem i potpunom slobodom.

2. Da bi bila oslobađajuća ova teologija mora izniknuti iz azijskog tla i s oslobođenom svijješću biti izražena u svim oblicima kulture. Svaka je teologija određena klasnom pozicijom i klasnom svijješću teologa, zato prava oslobodilačka teologija mora biti proizvod siromašnih Azije, onih koji se bore za pravi humanizam.

3. Da bi bila autentično azijska teologija, mora biti uronjena u azijsku povijesno-kulturnu situaciju, mora iz te situacije izrastati. U teologiji se moraju ugraditi pogledi i vrijednosti glavnih religijskih sistema, ali ova integracija treba biti na nivou akcije i pripadanja narodnoj borbi. Ta suradnja ne smije biti intelektualistička i elitistička. Polazi se od toga da tradicionalne velike religije Azije shvaćaju oslobođenje u značenju oslobođenja od sebičnosti — pojedinaca i društva.

4. Teologija koja se zalaže za oslobođenje siromašnih mora svoj cilj dostignuti pomoću oruđa društvene analize stanja u Aziji. Ne može se u toj borbi učestvovati bez razumijevanja društveno-političkih, ekonomskih i kulturnih struktura koje zarobljavaju siromašne. Ta analiza mora biti široka i duboka po zahvatu azijske stvarnosti (od porodice do sela, grada, nacije do kontinuiteta i svjetske globalne razine). Analiza mora biti u toku s kretanjima i povijesnim procesima da bi se osigurala stalna samokritika i prevrednovanje religija, ideologija, institucija grupa i klasa — sve zbog toga da se izbjegne rizik dehumanizirajuće birokratizacije.

5. Za kršćanske teologe Biblija ostaje važan teološki izvor. Zato teolozi oslobođenja vjeruju da su Bog i Krist prisutni i danas u borbi naroda da dostigne puni humanitet. Treba razumjeti revolucionarni izazov Isusova života, vidjeti Mariju kao oslobođenu ženu koja je učestvovala u Kristovoj borbi za njen narod.

Naveli smo temeljne postavke nove alternativne teološke misli Azije da bi se shvatila i dimenzija i polazište toga suvremenog teološkog izazova. Na osnovi ovih temeljnih opredjeljenja, azijski su se teolozi odmah izjasnili za učestvovanje u narodnoj borbi za stjecanje punog humaniteta (da bi se tako otkrilo »azijsko lice Krista«), opredijelili se za transformaciju društva, ali i za transformaciju crkvenih struktura i institucija, založili se za ostvarivanje veze i suradnje sa svim grupama koje se na nacionalnom i internacionalnom planu bore za punu čovječnost.

A jedan od rezultata skupa u Sri Lanki bilo je i osnivanje Ekuenskog teološkog udruženja (bratstva) Azije.

U usporedbi latinoameričke i azijske alternativne teološke misli treba imati u vidu sličnost društveno-političkih stanja i odnosa, ali i razlike u religijsko-kulturološkom kontekstu. Tu je, osim toga, u Aziji i problem manjinske pozicije kršćanstva, te zbog toga i naglašenija

potreba ekumenskog pristupa i djelovanja. Mora se, u tom kontekstu, sagledavati i vrlo zanimljivi podatak o značajnom broju marksista među budistima (koji ne vide kontradikcije u tome da budu istodobno i marksisti i budisti). Latinoameričke teologije oslobođenja sigurno su izvršile svoj utjecaj, barem u početnoj fazi, na teološku misao Azije, ali se sada već motiv oslobođenja smješta u čisto azijske uvjete i stanja. Ono što povezuje dvije teologije oslobođenja (s dvaju kontinenata) jest pridavanje izrazite važnosti klasnoj analizi, pa i klasnoj borbi.

Ivica Maštruko: ASIAN CHRISTIAN THEOLOGIES

S u m m a r y

During the last decades the Christian churches in Asia have been making efforts to discover an appropriate a mode of transforming man and his world. They are doing this through specific alternative theologies that in part rely on the ideas of the theology of liberation and the theological thought of Third World countries. Asian Christian theologies reflect the distinct living conditions of this continent and are thusly also known as »rice roots theologies«.

On the examples of India and South Korea the author analyses the diversity of the Christian traditions and the different examples of the use of the gospel in the local Asian context. He concludes that the alternative theological thought in these countries develops amongst their believers a critical consciousness about the social reality.

The author ascertains that Asian theological thought is seeking »The Asian face of Christ«, affiliating itself with the transformation of society as well as with the alteration of church structures and institutions. For this purpose these contemporary theologies at times and in places embrace Marxist methods, and there is no doubt that they pay special heed to class analysis and to the class struggle. It is also of significance, the author concludes, that all the Asian Christian theologies are decidedly ecumenically orientated which is not only due to the fact they are in a minority position on this continent.